

Právny folklór stvoril pochybné „odchodné“

S problematikou vyrovnacieho podielu sú konfrontované všetky družstvá, transformované či novozałożené. Aj vzhľadom na súčasné vlastnícke turbulencie v družstvách, je téma nanajvýš aktuálnou. Pozrime sa bližšie na najčastejšie prešľapy družstiev pri jej riešení.

Členstvo v družstve je založené na princípe dobrovoľnosti. To znamená, že k vzniku členstva nemožno nikoho nútiť a ak sa členom stanem, nikto ma nemôže nútiť, aby som ním ostal proti svojej vôli.

Členstvo v družstve je vždy spojené s vkladovou povinnosťou. Či už vložíme peniaze, alebo iný majetok, prevádzame dočasne na družstvo práva k tomu, čo nám predtým patrilo. Člen družstva teda ako „investor“ spája okrem iného so svojím vkladom očakávanie jeho zhodnotenia.

Vklad člena do družstva, teda majetkový aspekt členského vzťahu k družstvu vyjadruje členský podiel, ktorý je mierou účasti člena na družstve. Ide teda o podiel na majetku družstva, v kladnom (pri zisku družstva) aj zápornom zmysle (pri strate družstva).

Ak členovi zanikne členstvo v družstve, vzniká mu nárok na výplatu vyrovnacieho podielu. Vyrovnací podiel možno vnímať ako akúsi pohľadávku bývalého člena alebo inej oprávnenej osoby (napr. dedič člena družstva, ktorému nevzniklo v družstve členstvo). Protipólom pohľadávky bývalého člena je logicky záväzok družstva na úhradu vyrovnacieho podielu.

Zákon dáva družstvám značné možnosti pre odchýlenie sa v úprave vyrovnacieho podielu v stanovách. A zo zákonnou slobodou v praxi zjavne narastá aj miera pochybenia. Akého napríklad?

Neurčité podmienky

Spôsob vyrovnania pri zániku členstva upravuje zákon. Pripúšťa však aj odlišnú úpravu v stanovách družstva, čo je častým kameňom „právneho“ úrazu. Popri rôznych nezákonných konštrukciách opomínajú družstvá skutočnosť, že úprava stanov musí byť určitá a zrozumiteľná, teda nesmie vyvolávať pochybnosti o tom, ako sa ten ktorý vyrovnací podiel družstvo vlastne vypočíta, kedy a čím ho družstvo zaplatí. V opačnom prípade nemôžu byť stanovy v tejto časti považované za platné, čoho zákonný dôsledok je ten, že na miesto neplatnej časti stanov vstupuje zákonná úprava.

Nesprávny moment vzniku

Nárok na výplatu vyrovnacieho podielu vzniká každému členovi družstva momentom zániku členstva. Javí sa to jednoduché. Prax je však o niečo komplikovanejšia. Nezrovnalosti vznikajú napríklad pri určení momentu zániku členstva rozhodnutím predstavenstva. V tomto prípade členstvo nikdy nezanikne rozhodnutím predstavenstva, ale až rozhodnutím členskej schôdze v prípade podania odvolania, alebo márnym uplynutím štvorročnej premlčacej lehoty.

Zlé východiská výpočtu

Zákonnou bázou, z ktorej sa vypočíta vyrovnací podiel, je súhrn majetkových hodnôt družstva bez záväzkov vzniknúcich z jeho podnikania, mínus nedeliteľný fond. Nemožno však opomenúť, že ďalšie zabezpečovacie fondy sa tiež podieľajú na znížení základne pre výpočet vyrovnacieho podielu. Tiež neradno zabudnúť, že síce základným podkladom k zisteniu základne pre výpočet vyrovnacieho podielu je riadna individuálna účtovná závierka, avšak nie je jediným – napríklad v situácii, kedy je zásadný rozdiel v účtovných a tržných hodnotách družstvom evidovaného majetku.

Krátenie vyrovnacieho podielu

Bez ohľadu na to, akým spôsobom členstvo zaniklo, člena nemožno nároku na vyrovnací podiel zbaviť. Napriek tomu sú pokusy o krátenie vyrovnacieho podielu v stanovách družstiev časté, napríklad ako sankcia za to, že členstvo zaniklo z dôvodu porušovania členských povinností alebo z iných podstatných dôvodov. Ide však o nezákonný postup. Každý člen má na výplatu vyrovnacieho podielu nárok priamo zo zákona.

Neprimeraná lehota splatnosti

Nie je ničím zriedkavým, že družstvá v stanovách určujú lehotu na splatenie vyrovnacieho podielu v dĺžke päť, či desať i viac rokov a odvolávajú sa pritom na zákonnú možnosť upraviť si splatnosť inak ako v tým istým zákonom predpokladaných v mesačných lehotách. Zabúdajú však pritom na vyššie princípy slovenského právneho poriadku – napríklad princíp dobromravnosti, pre ktorý je vyššie uvedená neprimeraná splatnosť vyrovnacieho podielu nezákonná.

Nezákonný spôsob výplaty

Slovenská právna úprava umožňuje družstvu uhradiť vyrovnací podiel v peniazoch, vo vecnom plnení alebo aj v ich kombinácii. Spôsob výplaty vyrovnacieho podielu pritom musia definovať stanovy družstva. Často sa pritom stáva, že stanovy družstiev jednoznačne nedefinujú spôsob úhrady vyrovnacieho podielu a v otázke výberu medzi peňažným či vecným plnením odkazujú na rozhodnutie družstva. Tento postup je nie je. Družstvo nemôže vnútiť bývalému členovi taký spôsob vyrovnania, s ktorým nesúhlasí. Inými slovami, ak družstvo v zmysle stanov rozhodne o spôsobe výplaty vyrovnacieho podielu, musí k nemu získať súhlas bývalého člena. Ak teda člen nebude súhlasiť s výplatou vyrovnacieho podielu v naturáliách, na úhradu vyrovnacieho podielu sa paradoxne použije zákonom uprednostňovaný spôsob úhrady, ktorým sú peniaze.

Vyrovnanie za ďalšie majetkové účasti

Vyrovnanie sa v princípe spája len s majetkovými hodnotami, ktoré sa stávajú súčasťou členského vkladu, keďže na výšku vyrovnania sa používa pomer splateného členského vkladu člena družstva k ostatným splateným vkladom zvyšných členov družstva. Z uvedenej úpravy vyplýva, že vyrovnanie sa týka len a výlučne tých majetkových hodnôt, ktoré sa členovi započítali na základný alebo aj ďalší členský vklad. Ďalšia majetková účasť či DPL nemá absolútne nič spoločné s ďalším členským vkladom. Nie je totiž súčasťou základného imania a ako taká logicky nie je súčasťou členského vkladu. Preto sa na ňu vyrovnanie nemôže vzťahovať, keďže to, ako sme uviedli súvisí len pomerom členského vkladu člena k zostávajúcim členským vkladom.

Nezákonnou úpravou vyrovnacieho podielu v stanovách, si družstvá sami koledujú o problém. V „ústave družstva“ nie je rozumné nič podceňiť, pretože ako v iných tak aj v tomto prípade platí, že nie je chyby, ktorej doba by nenastala.

Daniel J. Kratky

Právny expert spoločnosti
KRATKY GLOBAL: LawFarm, s.r.o.